

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА III

БЕОГРАД, 23. МАЈ 1931.

БРОЈ 21

Садржај:

Šumsko-industrijsko preduzeće Dobrljin-Drvar a. d. — Sarajevo — Beograd
„Herceg-Bosna”, opšte osiguravajuće društvo — Beograd
Бродарско акционарско друштво „Оцеанија” — Београд-Сушак
„Загорка” д. д. за грађевну индустрију — Загреб
Прва хрватска творница уља д. д. — Загреб

ŠUMSKO-INDUSTRIJSKO PREDUZEĆE DOBRLJIN-DRVAR A. D. SARAJEVO—BEOGRAD*)

Prilikom analiziranja bilansa ovog našeg najvećeg šumskog preduzeća za 1929. godinu, mi smo podvukli, da je to bila jedna od najmarkantnijih posleratnih godina pošto se u toj godini punom energijom pristupilo raščišćavanju. Sa zadovoljstvom možemo konstatovati, da je sve ono, što se u posleratnim godinama radilo sa Šipadom i u njemu, odnosno sve ono što se nije uradilo — odavno već likvidirano. To su bile stvari o kojima bi se u ostalom mogli pisati romani.

U koliko je 1929. godina bila važna kao godina renesansa Šipada, kada su definitivno prečišćeni i utvrđeni imovinski odnosi tog državnog goliat preduzeća, u toliko istoj meri je važna i 1930. godina, u kojoj je nastavljeno čišćenje, u pravcu unutarne reorganizacije.

Ko je i šta je Šumsko-industrijsko preduzeće Dobrljin-Drvar a. d., kako je nastalo i kako se razvijalo, prošle godine smo veoma detalno izložili. U 1930. godini su poslovi oko reorganizacije bili u mnogome otežani, pošto se uz sve neprilike pojavila još i teška depresija na međunarodnom tržištu drveta. Šipadova proizvodnja je sa 70 do 90% upućena na izvoz i ta je činjenica imala još i to neprijatno dejstvo, da posledice reorganizacije još nisu mogle pokazati sve svoje povoljne strane. Ali smatramo, da je Šipad uprkos svih teških prilika, koje su uostalom bile van domašaja njegovih novih upravljača — poznatih kao visoko stručni i ozbiljni ljudi — vanrednim uspehom završio 1930. godinu.

Naročito u drugoj polovini prošle godine, kada je depresija na svetskom tržištu drveta zauzela upravo katastrofalne dimenzije (uzroci su danas više no poznati), nalazio se Šipad u nepovoljnoj situaciji. Raspolagao je najviše drvetom slabog kvaliteta, a to kao posledica šumsko-sanitarnih mera. U periodu 1929—1930. godine posečeno je blizu 400 hiljada kub. metara stabala, napadnutih od šumskih štetočina. Time je zaraza šuma svedena na neopasan obim, ali je sa druge strane lager robe lošijeg kvaliteta znatno bio povećan i to baš u doba, kad se je u inostranstvu mogao plasirati samo prvovrstan kvalitet (velike širine i dužine); za stabla — sušike uopšte se nije mogla postići konvenijencija.

Pod ovakvim uslovima mnoga su naša šumska preduzeća obustavila svoju produkciju, a druga opet bila prinuđena, da izvrše opsežne redukcije, što kod Šipada nije bio slučaj.

Uprava Šipada je za 1930. godinu zajedno sa bilansom publikovala i veoma opširan i brižljivo sastavljen izveštaj, iz koga vadimo najinteresantnije podatke o uspehu proizvodnje u 1930. godini: posečeno je ukupno 700.937 kubika drveta (526.292 kubika četinara i 174.618 kubika listara). Zajedno sa zalihama stečenim na početku 1930. godine lager iznosi 961.112 kubika; od toga je bilo 494 hiljada kubika tehničkog, 162 hiljade celuloznog i 300 hiljada kubika raznog drveta. Drvenog ugljena proizvedeno je 314 tona, koji je upotrebljen za vlastite svrhe.

Šumskih požara u 1930. godini nije bilo.

Kod šumskih manipulacija bilo je zaposleno preko cele godine prosečno dnevno 2519 radnika.

Obe strugare u Drvaru i Dobrljinu radile su kroz čitavu godinu sa po tri smene, izuzev prekida od 27 dana, kada su radnicu u Drvaru stupili u štrajk (u oktobru 1930. godine) da bi sprečili sniženje nadnica, koje su kod mnogih drugih preduzeća stvarno bile snižene; kod Šipada međutim do toga nije došlo i radnici su se ponovo vratili na posao.

Strugare su preradile svega 320.59 hiljada kubika oblovine (178.128 kubika u Drvaru i 142.462 kubika u Dobrljinu). a procenat iskorišćenja je u obema strugarama iznosio oko 54%; prosečno svakog dana kroz celu godinu je na strugarama bilo zaposleno 1.775 radnika sa 480 hiljada nadnica.

Šipad ima ogromna stovarišta: u Šibeniku i na Sušaku; u Šibeniku je u toku 1930. godine bilo ekspedovano ukupno razne građe 113.246.5 kub. metara, a u Sušak 6.700.9 kub. metara; izvezeno je iz Šibenika 110.966.6 kub. metara a sa Sušaka 7.651.1 kub. metara. Veoma interesantna je i konstatacija, da je uprkos znatno pogoršanih prilika ekspedovano u inostranstvo svega 114.434.3 a u zemlji je prodato 35.218.3 kub. metra. Ukupna prođa dostiže dakle 149.652.69 kub. metara rezane građe, a to je samo za 5.911.2 kubika manje od 1929. godine. Manjak prođe iznosi dakle jedva 4%, i to zbilja nije mnogo. Na stovarištu u Šibeniku bilo je zaposleno prosečno dnevno 200 radnika sa 52.646 nadnica; na Sušaku je rad obavljen od strane zakupca.

Šipad ima i veoma opsežnu mrežu sopstvenih železnica; 350 kilometara je u službi javnog saobraćaja, a 320 kilometara je šumskih železnica, isključivo za transport balvana i drveta u strugare. Pruge javnog saobraćaja podeljene su na tri kraka: 1) Prijedor—Knin sa ogrankom Suhača—Sanski Most; 2) Sretica—Mlinište i 3) Mlinište—Jajce; ova treća pruga je svojina Ministarstva vojske i mornarice, a odstupljena je Šipadu u eksploataciju. Ovak krak prolazi kroz najsiromašniji deo Vrbaske banovine, zbog čega je uvek deficitaran — u ovoj godini za 1.70 miliona dinara što je pokriveno suficitom pruge Prijedor—Knin. Rad svih tih železnica je u 1930. godini bio skroz normalan (u 1929. godini je rad bio obustavljen za 3 meseca zbog klimatskih neprilika). Ukupni prihodi železnica iznosili su 22.16

*) Za 1929. godinu bilans je analiziran u dodatku „Narodnog Bлагостања”, broj 22. od 31. maja 1930. godine, strana 99.

miliona dinara; prema 1929. godini manje za 1.12 miliona; uprkos tome je situacija kod železnica veoma povoljna, pošto su rashodi u 1930. godini iznosili 20.26 miliona dinara, odnosno za 2.19 miliona manje no u 1929. godini.

Prevezeno je u 1930. godini ukupno 61.53 miliona bruto-tonskih kilometara ili 28.12 miliona neto-tonskih kilometara. Novoizgrađeno je u 1930. godini 71 kilometar šumske železnice tako da raspolaže Šipad krajem 1930. godine sa preko 740 klm. Kod železnice je bilo zaposleno kroz celu godinu 1.239 radnika prosečno dnevno.

Šipad ima sem svojih nepokretnosti — mašinskih zgrada, stanica i t. d. u svojim šumskim kolonijama još i veliki broj zgrada, baraka i kuća, čiji se broj stalno povećava. U 1930. godini je dovršena zgrada železničke stanice u Oštrelju, zgrada za ambulantu u Grmeču, u Čardaku, stan drugog lekara u Srnetici, zgrada žandarmerijske stanice u Potocima, dovršena je i velika bolnica u Dobrljinu a otpočelo se zgradom velikog šegrtskog doma u Drvaru. Za opravku železničko-saobraćajnog parka ima u Drvaru veliku železničku radionicu i livnicu, koja opravla lokomotive i vagone.

Sem svog redovnog izvoznog posla prerađene građe Šipad je u 1930. godini po nalogu Ministarstva šuma uzeo u rad i svu drvenariju za 4.000 komada kolonističkih kuća za Južnu Srbiju, od kojih je 2000 kuća isporučeno u toku 1930. godine a ostatak u početku 1931. godine. U prošloj godini bilo je isporučeno i oko 5.100 kubika građe potrebne za Svesokolski slet u Beogradu. Protuvrednost obeju ovih lificacija obračunalo je Ministarstvo šuma sa šumskom taksom.

Veoma interesantni su završni računi Šipada, za poslednje četiri godine. Dobijamo sledeću sliku.

Račun izravnjanja.

Aktiva	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Investicije	2.567	2.201	1.982	1.784
Železnice	6.104	5.494	4.944	4.450
Hartije od vred.	6.565	6.089	7.304	7.336
Gotovina	1.675	1.419	1.781	1.561
Dužnici	34.827	39.859	39.711	45.310
Zalihe	32.159	26.529	23.842	29.810
Materijal i život. nam.	10.938	12.899	12.060	14.744
Inventar	3.866	1.280	962	359
Privatne šume	—	4.608	—	—
Pasiva				
Glavnica	20.000	20.000	20.000	20.000
Obveznice	724	724	724	—
Rezervni fond	1.000	1.636	2.622	3.972
Spec. rez. fond	6.204	7.613	7.613	8.613
Potporni fond	900	1.063	1.326	1.598
Pensionirni fond	1.429	1.825	2.350	2.906
Fond za osig. od požara i poplava	2.000	2.160	3.310	5.460
Nepodig. dividenda	360	168	120	—
Poverioci	60.920	56.525	42.221	56.800
Dobit	5.164	8.665	12.291	6.005
Zbir pasive	98.704	100.381	92.579	105.355

Račun dobitka i gubitka.

Rashodi

Min. šuma za suzbijanje štetočina	—	—	—	3.000
Kamata	180	439	—	72
Opšti troškovi	4.141	4.533	4.672	5.184
Osiguranje	635	845	962	794
Porezi	1.802	5.774	5.895	5.167
Amortizacija	949	854	768	692
„Durmitor” a. d. Sarajevo	—	—	1.716	—
Dobit	5.164	8.665	12.291	6.005

Prihodi

Prenos iz ran. god.	297	371	296	472
Kamate i proviz	—	—	336	—
Roba	12.576	21.086	25.672	20.442
Zbor prihoda	12.850	21.452	26.306	20.914
Železnički saobraćaj	—	345	—	—

Zbir bilanse varira — između 92.5 miliona i 105.3 miliona od čega je preko 50% sopstvenih sretstava. U čitavoj pasivi računa izravnjanja nalazimo samo jednu poziciju stranih sretstava a to su poverioci — sve ostalo su fondovi Šipada, glavnica i dobit. Glavnica iznosi 20 miliona; sem toga poslednjih je godina iskazivano i 724 hiljade obveznica, koje su međutim u toku 1930. godine sve amortizovane. Fondovi se snažno dotiraju; od 11.5 miliona u 1927. godini, povećani su do kraja 1930. na 22.75 miliona ili za skoro 100%. Pozicija poverioca znatno varira: od 61 milion u 1927. godini smanjena je na 56.5 u 1928. godini i na 42.2 miliona u 1929. godini. U 1930. godini povećani su za 14.6 miliona na 56.8 miliona dinara. To moraju biti samo prolazni poverioci, jer i uprava u svome izveštaju podvlači, da se koristi većinom sopstvenim finansijskim sretstvima; bankarski krediti iskorišćavaju se samo prolazno; isto tako se koristio Šipad samo prolazno budžetskim kreditom Ministarstva šuma od 5 miliona dinara, koji je iznos početkom 1931. godine vraćen državnoj blagajni.

Ako bacimo pogled na stranu aktive računa izravnjanja, onda primećujemo da je sa 56.8 miliona pokriven samo iznos dužnika — za prodatu robu — i jedan mali deo pozicija životnih namirnica i materijala. Sve investicije, železnice, sve zalihe i sav material pokriven je sopstvenim sretstvima. Pošto su vrednosti investicija iskazane sa vrlo malim iznosima, pretpostavljamo, da valorizacija još nije izvršena; ali uprkos tome smatramo, da je bilans i suviše oprezno sastavljen — i da moraju tihe rezerve biti ogromne. Iznosi sa kojima su iskazane železnice, postrojenja i mnogobrojne zgrade Šipada, nabrojene su u bilansu više sećanja radi.

Dužnici iznose krajem 1930. godine 45.3 miliona dinara; prema 1929. godini veći su za 5.6 miliona; znači, da je Šipad olakšao kondicije plaćanja svojim komitentima, verovatno u vezi sa postojećom depresijom. U porastu je takođe vrednost zaliha, za 7 miliona na 29 miliona dinara. Pozicija materijal i životne namirnice je u ovoj godini veća za 2.7 miliona i iznosi 14.74 miliona dinara. Hartije od vrednosti iskazane su sa 7.34 miliona dinara; prema prošloj godini, ova je pozicija veća za 32 hiljade dinara. Iz izveštaja vidimo, da je Šipad uplatio u 1930. godini 1.75 miliona dinara za akcije Privilegovane agrarne banke i time u celosti isplatio 7.500 komada akcija u nominalnoj vrednosti od 3.75 miliona dinara. U izveštaju uprave Šipada čitamo dalje i to, da su njegovi angažmani u fabrici celuloze Drvar a. d., u „Durmitor” a. d. za eksploataciju i trgovinu drveta i u „Vardi” industriji drveta a. d. u 1930. godini ostali nepromenjeni.

Fabrika celuloze Drvar a. d. ima glavnica od 12 miliona dinara, koja u celosti pripada Šipadu; „Durmitor” ima glavnica od 5 miliona — i u tom preduzeću je Šipad jedini akcionar; u „Vardi” je održao, nakon revizije odnosa u 1929. godini 37.5% glavnice odnosno 3.75 miliona dinara nominalne.

Interesantan je takođe i račun gubitka i dobitka. Prema njemu iznose prihodi od robe 20.44 miliona dinara, ili za 5.2 miliona manje no u 1929. godini. Iz izveštaja čitamo, da su bruto-rashodi u 1930. godini iznosili ukupno 144 miliona dinara — prema tome je kroz račun gubitka i dobitka verovatno proknjižen jedino saldo. Tu je navedeno, da je šumskih taksa bilo u 1930. godini plaćeno 9.25 miliona, poreze 5 miliona, ostale dažbine i takse 1.46 miliona, nadnica i plata 68.45 miliona i t. d. Čista dobit iskazana je sa 6 miliona dinara, a prema prošloj godini manja je za preko 100% odnosno za 6.29 miliona dinara. Međutim, iz rashoda računa gubitka i dobitka vidimo, da je isplatio Šipad Ministarstvu šuma na osnovu zakona iznos

od 3 miliona dinara za suzbijanje štetočina u šumama. Da toga nije bilo, čista bi dobit bila iskazana sa 9 miliona dinara i to je prema prošloj godini povoljno, ako uzmemo u obzir pad cena drveta na svetskom tržištu.

Čista dobit podeljena je na sledeći način:

1) rezervnom fondu	296.750.54
2) potpornom fondu	201.594.33
3) pensionom fondu	200.700.—
4) akcionarima na ime dividende 17.5% koja je suma predata državnoj blagajni	3,500.000.—
5) Vrbaskoj banskoj upravi za podizanje škola i ostale prosvetne potrebe	800.000.—
6) za humane i dobrotvorne svrhe	200.000.—
7) za isplatu nagrada činovništvu	170.000.—
Ostatak od 636.281.12 stavljeno je na raspoloženje glavnoj skupštini.	

U upravi se nalaze: Pretsednik: Grujić Panta, general. u penziji, Beograd; Potpresednici: Marinković Svetislav, pukovnik u penziji, Beograd, Raketić Svetislav, pukovnik u penziji, Beograd; Članovi: ing. Havliček-Aleksandar, načelnik Ministarstva šuma i rudnika, Beograd; Piletić Spasoje, ministar u penziji, Beograd; ing. Pavlović Milan, inženjer, Beograd; ing. Leonila Franić, pomoćnik gen. direktora dr. želez. u penz., Beograd; Boško Zeljković, trgovac, Bos. Krupa; Dr. Milisavljević Svetislav, san. brig. general u penz., Kragujevac. A u Nadzornom odboru g. g.: Pretsednik: Crđić Vasilj, gl. sekretar „Prosvete“, Sarajevo; Članovi: Teodorović Miloš, inspektor Min. šuma i rudnika, Beograd; Vlaho Žarko, direktor Hrv. kat. štedionice, Mostar; Dr. Hacin Josip, advokat, Ljubljana.

„HERCEG-BOSNA“, OPŠTE OSIGURAVAJUĆE DRUŠTO — BEOGRAD.*)

„Herceg-Bosna“ pripada redu onih osiguravajućih društava, koja se uglavnom bave osiguranjem našeg poljoprivrednika, putem osiguranja požara, grada, transporta, nezgoda i života. Kako je on u prošloj godini prošao mnogo gore no ranije, zbog depresije cena agrarnih proizvoda — to su se posledice ovih prilika morale osećati i kod osiguravajućih društava. Akvizicija novih poslova je pod ovim okolnostima bila veoma otežana; a tome treba dodati, kao otežavajuća okolnost, još i dejstvo konkurencije. Uzimajući u obzir sve ove momente, uprava „Herceg-Bosne“ sa zadovoljstvom konstatuje, da je 1930. godinu uspešno završila — prihodi od premija su povećani — izuzevši onih osiguranja grada.

Da je „Herceg-Bosna“ uspela, da i u toj poslednjoj godini privredne depresije ne samo da održi volumen dosadašnjih osiguranja, već da ih je i znatno povećala, najbolje dokazuje kretanje njenih garantnih fondova.

	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara		
Glavnica	2.500	2.500	2.500
Rezervni fond	847	867	897
Premijska rezerva	20.603	24.806	28.789
Premijski prenosi	1.686	1.766	1.893
Rezerva za štete	851	1.027	1.176
Ukupno	26.487	30.966	35.256

Porast je očigledan; i što je važno, on je konstantan; od 26.48 miliona u 1928. godini ti su se fondovi povećali do kraja 1930. godine na 35.25 miliona, odnosno za 8.77 miliona; od toga otpada 50% na porast u 1929. godini, a 50% na 1930. godinu.

*) Za 1929. godinu bilans je analiziran u dodatku „Narodnog Blagostanja“ od 22. novembra 1930. godine, br. 47, str. 209, a za 1928. godinu u 20. broju od 22. juna 1929. g., str. 325.

„Herceg-Bosna“ je pojedine grane osiguranja podelila u dve grupe: u elementarno i u životno odeljenje. Za analizu kretanja pojedinih grana, pridržali smo i mi tu podelu, pošto ona najbolje odgovara podeli poslova.

A. Elementarno odeljenje.

Rashodi	Račun gubitka i dobitka			
	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Štete sa trošk. procene	4.256	1.874	1.887	1.946
Prenos gubitka	177	—	—	—
Provizije	929	707	695	637
Upravni troškovi	3.406	3.435	3.931	3.726
Porezi	575	346	172	130
Otpisi	83	82	127	221
Rez. za neisplać. štete	539	757	902	1.007
Premijske rezerve	2.639	2.183	2.765	2.836
Dobit	82	246	348	355
Prihodi				
Prenos dobiti	—	74	75	63
Premijske rezerve	2.489	1.323	2.183	2.766
Rezerve za neisplaćene štete iz pr. godine	820	539	757	902
Prihodi premija	7.216	4.885	4.679	4.616
Kamate	354	374	583	479
Dažbine	2.080	2.437	2.550	2.107
Zbir prihoda ili rashoda	12.961	9.634	10.830	10.933

Zbir prihoda ili rashoda elementara je bio u 1927. godini rekordan; u 1928. godini znatno je smanjen, zbog napuštanja indirektnih poslova, naročito u pogledu transporta i osiguranja grada. Smanjenje prema 1927. godini iznosi 3.33 miliona dinara. Međutim vidimo, da u narednim godinama pa sve do kraja 1930. godine zbir prihoda odnosno rashoda pokazuje stalno povećanje — do 10.93 miliona u 1930. godini, i ako još ne dostiže visine iz 1927. godine.

Reorganizacija poslovanja još nije dovršena; i to ima, razume se, odjeka na priticanje premija. Prema zbiru svih premija elementara izgleda, da su poslednjih godina u opadanju. Ali samo kod osiguranja grada i transporta oni stvarno opadaju, dok su prihodi premija od požara, najvažnije grane i nezgoda, druge najvažnije grane elementara, premije u čednom porastu.

U prihodima računa gubitka i dobitka pada u oči, da su premijske rezerve kao i rezerve za neisplaćene štete iz prošlih godina u stalnom porastu; kamati i dažbine su poslednje godine malo smanjeni; međutim su u rashodima učinjene znatne uštede, što je bilo odlučno po iskazanu čistu dobit, koja je veća no u jednoj od ranijih godina. U toj se činjenici najtačnije pokazuje dejstvo reorganizacije.

Povećana dobit mogla se postići time, što su smanjeni rashodi po provizijama, i što je svakako još važnije, pošto su smanjeni rashodi po upravnim troškovima. Smanjeni su i izdatci za poreze, dok su otpisi povećani za skoro dupli iznos, što dokazuje, da je uprava „Herceg-Bosne“ potpuno svesna teških prilika i da svim snagama nastoji, da što pre izvrši potpuno reorganizaciju.

Pošto zbir prihoda od premija ili rashoda od šteta elementarnog odeljenja ne daje pravilne slike društvenog stanja u pogledu kretanja pojedinih grana, to smo u narednim dvema tablicama pojedinačno nabrojili grane elementara, kretanje bruto premija i neto premija kao i bruto i neto štete. Bruto premije ili štete su iznosi koje prima odnosno isplati društvo i u kojima se podrazumevaju i svote koje pripadaju reosiguraču, odnosno koje ima poslednji da snosi.

Dobijamo sledeću sliku:

Grana osiguranja	Bruto premije		Neto premije		u hiljadama dinara	
	1928. god.	1929. god.	1928. god.	1929. god.	1930. god.	1931. god.
Požar	10.018	3.823	10.484	3.985	10.493	4.047
Transport	102	28	51	14	34	12
Grad	2.335	697	1.900	375	1.311	170
Nezgode	869	335	905	304	975	386
Ukupno	13.326	4.884	13.679	4.679	12.813	4.616

Iako je zbir bruto ili neto premija u opadanju, ipak vidimo, da je osiguranje požara u porastu (od 3.82 miliona u 1928. godini na 4.05 miliona u 1930. godini za neto premije); isto tako primećujemo manji porast kod prihoda osiguranja nezgoda. Transportna grana, kao i osiguranje grada nalaze se na pragu likvidacije — i to će po društvu biti veoma dobro, jer se ono time oslobađa poslovanja u kome nema zarade.

Kod šteta pojedine su grane participirale ovako:

Grane osiguranja	Bruto štete		Neto štete		u hiljadama dinara	
	1928. god.	1929. god.	1928. god.	1929. god.	1930. god.	1931. god.
Požar	4.291	1.457	4.529	1.638	5.677	1.754
Transport	119	12	11	2	2	05
Grad	1.500	309	762	117	622	91
Nezgode	303	94	393	129	243	99
Ukupno	6.214	1.874	5.697	1.886	6.544	1.945

Kako su premije od požara u porastu, što dokazuje, da se volumen požarnog osiguranja povećava, onda je sasvim prirodno, da moraju i štete biti veće — ali izgleda da je porast šteta veći od porasta premija — o čemu ćemo docnije imati prilike da se uverimo. Upoređujući visinu neto šteta kod transporta i grada, može se konstatovati, da ove dve grane zapravo više i ne broje; tako su štete koje je „Herceg-Bosna” imala da plati iz osiguranja transporta u 1930. godini iznosile svega još 500 dinara prema 12 hiljada u 1928. godini, što je prilikom likvidacije ove grane veoma povoljna stvar.

Upoređenje neto premija sa neto štetama i izračunavanje procentualnog odnosa šteta u premijama, pokazuje efekat osiguravajućeg posla. Kod elementarnog odelenja situacija je sledeća:

Godina	Premije	Štete	u %
u hiljadama dinara			
1927.	7.216	4.526	62.8
1928.	4.884	1.874	38.4
1929.	4.679	1.887	40.3
1930.	4.616	1.946	42.1

Pada u oči, da je u 1927. godini, i ako je u toj godini volumen poslova bio veći od ma koje naredne godine, konstatovan najnepovoljniji procentualni odnos: štete su iznosile 62.8% od premija. To je stanje, koje naročito kod elementara, imperativno traži revizije. Do toga je već u narednoj godini došlo, sa uspehom, da je odnos šteta smanjen za 24.4% i tako doveden na normalan i snošljiv nivo, na 38.4%. Reorganizacija ne može biti sprovedena preko noći; za to je potrebno više godina — ako je odnos šteta u poslednjim dvema godinama nešto malo pogoršan, onda je to u vezi sa još neizvršenom reorganizacijom, a u velikoj meri i posledica pojačane privredne depresije. Ali se odnos od 42.1% mora smatrati kao povoljnim.

Ništa manje interesantan je procentualni odnos učešća reosigurača u premijama odnosno štetama:

Godina	Bruto premije		Neto premije		u %
	u hiljadama dinara				
1928.	13.326	4.884			36.7
1929.	13.340	4.679			35.0
1930.	12.813	4.616			36.0
Godina	Bruto štete		Neto štete		u %
u hiljadama dinara					
1928.	6.214	1.874			30.1
1929.	5.697	1.886			33.1
1930.	6.544	1.945			29.7

Kod premije nalazimo u toku poslednje tri godine vrlo male promene; pokazuje se izvestan stabilitet, naime: „Herceg-Bosna” pripada od naplaćenih premija oko 36%, a reosiguraču ostalih 64% — varijacije dostižu jedva 1%. Kod šteta odnos je analogan: reosigurač ima da snosi 70% u 1928. godini, 67% u 1929. godini i 70.3% u 1930. godini. Iz ovog upoređenja dalje izlazi, da je putem reosiguranja „Herceg-Bosna” imala u štetama elementara ušteda i to u 1928. godini od 6.6%, u 1929. godini od 1.9%, a u 1930. godini od 6.3%. To je svakako povoljan znak.

Osiguranje požara.

Osiguranje požara je, kao što smo videli, najvažnija grana elementara; zbog toga smatramo, da je potrebno, da je izdvojimo i zasebno analiziramo.

Godina	Premije		Štete		u %
	u hiljadama dinara				
1928.	3.823	1.457			38.1
1929.	3.985	1.638			41.1
1930.	4.047	1.754			43.3

Premije su u malom, ali stalnom porastu; a kako je porast šteta brži, to se i procentualan udeo šteta u premijama postepeno povećava. Prosečno uzeto, štete su za poslednje tri godine iznosile 40.5%; u 1928. godini manje, a u 1930. godini više, naime 43.3%.

To je odnos, koji nalazimo kod svih prvoklasnih osiguravajućih društava. U pogledu šteta požarnog posla uprava „Herceg-Bosne” u svome godišnjem izveštaju podvlači, da se visina šteta može smatrati kao potpuno zadovoljavajuća, a naročito u pogledu direktnog posla, jer je prosečni procenat šteta bio vrlo povoljan i možemo reći, da je jedan od najpovoljnijih, koji su uopšte postigla društva, koja rade u našoj državi.

U pogledu reosiguranja požara slika je još povoljnija:

Reosiguranje požara.

Godina	Bruto premije		Neto premije		u %
	u hiljadama dinara				
1928.	10.018	3.823			38.1
1929.	10.484	3.985			38.0
1930.	10.493	4.047			38.5
Godina	Bruto štete		Neto štete		u %
u hiljadama dinara					
1928.	4.291	1.457			33.9
1929.	4.530	1.638			36.1
1930.	5.677	1.754			30.8

Procentualan odnos učešća „Herceg-Bosne” u premijama iznosi 38%. Drugim rečima, to znači, da je od ukupnih naplaćenih premija otpalo 38% na „Herceg-Bosnu”, a 62% na reosigurača. Taj procentualan odnos je skoro potpuno nepromenjen, što nam dozvoljava pretpostavku, da potiče iz dugoročnih ugovora sa reosiguračem. U koliko ima varijacija kod šteta, to one dolaze otuda, što se društvo bavi i direktnim poslom.

Kao kod reosiguranja ukupnog elementara, tako isto vidimo i ovde, da je društvo putem reosiguranja imalo ušteda na štetama. Pošto je požar glavni sastavni deo elementara, to mora međusobno upoređenje tih ušteda dati interesantan rezultat. Videli smo, da je ušteda na štetama kod elementara u 1928. godini bilo 6.6%, a kod požara 4.2%; u 1929. godini iznosila je ušteda 1.9%, a kod požara takođe 1.9%; u 1930. godini u elementara iznosi 6.3%, a kod požara 7.7%. Iz toga jasno izlazi, da je

„Херцег-Босна“ опште осигуравајуће друштво Београд

ЕЛЕМЕНТАРНО ОДЕЛЕЊЕ А)

РАСХОД	XX. Прометни рачун од 1. јануара 1930. до 31. децембра 1930. године	ПРИХОД
	Динара	Динара
Штете (са трошковима процена) а		62.623'83
по одбитку реосигурања		
пожарног осигурања	1,753.648'20	
транспортног осигурања	548'87	
осигурања туче	91.565'94	
осигурања незгода	99.941'17	
Трошкови (провизије):		
а) пожарног осигурања	636.818'58	
б) транспортног осигурања	1.810'06	
в) осигурања туче	21.862'52	
г) осигурања незгода	52.850'97	
текући управни трошкови	3,725'740'28	
порези	130.023'97	
Отписи		
ненаплатива потраживања	92.757'62	
на инвентару	27.356'50	
на раз. курса харт. од вредн.	100.499'44	
Резерва за неисплаћене штете		
пожарног осигурања	822.218'—	
транспортног осигурања	986'—	
осигурања незгода	184.000'—	
Премијске резерве по одб. реосиг.		
а) пожарног осигурања	2,023.703'95	
б) транспортног осигурања	7.280'—	
в) осигурања туче	605.762'—	
г) осигурања незгода	463.667'15	
Добитак пословне године	354.882'91	
Укупно	10,933.170'51	
		62.623'83
		1,992.740'—
		7.280'—
		613.340'—
		152.420'—
		837.500'—
		986'—
		1.187'—
		62.500'—
		4,047.407'91
		11.919'55
		170.962'94
		385.827'07
		479.810'66
		2,106.665'55
		10,933.170'51

ЖИВОТНО ОДЕЛЕЊЕ Б)

РАСХОД	XX. Прометни рачун од 1. јануара 1930. до 31. децембра 1930. године	ПРИХОД
	Дин.	Дин.
Исплате осигурања са случај смрти		
по одбитку реосигурања	401.538'05	8,196.210'30
Исплата досп. главн. по одб. реос.	23.730'—	200.699'80
Исплата откуп. полиса по одб. реос.	328'479'20	
Исплата странкама за уделе на доб.	676'11	
Трошкови:		
трошкови аквизиције	270.921'33	
текући управни трошкови	430.114'88	
провизија за инкасо	62.355'83	
лечнички хонорари	121.830'50	
Резерва за још неисплаћене штете:		
осигурања за случај смрти	125.000'—	
осигурања за случај доживљења	44.320'—	
Стање фондова концем послов. год.		
по одбитку дела реосигуратеља		
премијска резерва	10,089.120'40	
премијски преноси	121.066'30	
фонд осигураника којим је за-		
јамчен удео на добитку	14.150'—	
Добитак пословне године	46.024'64	
Укупно	12,079.327'24	
		8,196.210'30
		200.699'80
		12.125'—
		124.850'—
		2,539.550'46
		728.851'68
		165.600'—
		111.440'—
		12,079.327'24

НАДЗОРНИ ОДБОР

„Херцег-Босна“ опште осигуравајуће друштво - Београд

Имовнина	Рачун изравнања на дан 31. децембра 1930. год.	Дуговина	
	Динара	Динара	
Готовина у благајнама	476.527'71	Деоничка главница	2.500.000'—
Готовина уложена код банака и штедионица	13.031.649'11	Резервни фонд	897.306'16
Хартије од вредности	5.566.855'—	Премијска резерва (по одбитку удела реосигуратеља):	
Хипотекарни зајмови	5.840.875'—	а) пожарног осигурања	2.023.703'95
Зајмови на властите полице	2.910.264'50	б) транспортног осигурања	7.280'—
Потраживања од реосигуратеља	1.751.958'85	в) осигурања туче	605.762'—
Потраживања од главних заступстава	3.955.656'20	г) осигурања незгоде	198.913'53
Разни дужници	108.479'46	д) животног осигурања	10.089'120'40
Некретнине	4.175.066'66	Премијски преноси (по одбитку удела реосигуратеља)	121.066'30
Инвентар	143.459'—	Резерва за још неисплаћене штете (по одбитку удела реосигуратеља):	
Дуговања елементарног одељења по текућем рачуну	235.584'38	а) пожарног осигурања	822.218'—
		б) транспортног осигурања	986'—
		в) осигурања незгоде	184.000'—
		г) животног осигурања	169.320'—
		Фонд осигураника, којима је зајамчен удео на добитак	14.150'—
		Пензион фонд	1.792.806'40
		Дуговања реосигуратељима	767.176'85
		Разни веровници	292.559'25
		Премијска резерва реосигуратеља	17.073.515'10
		Потраж. живот. одел. по тек. рач.	235.584'38
		Добитак пословне године	400.907'55
	Укупно 38,196.375'87		Укупно 38,196.375'87

НАДЗОРНИ ОДБОР

„Zagorka“ за градјеву индустрију - Загреб

Račun izravnjanja na dan 31. decembra 1930. god.

Aktiva	Dinara	Pasiva	Dinara
Tvorničke zgrade, kuće, zemljišta, strojevi i orudje	13,534.138'23	Dion. glavница 100.000 kom. dionica po 100 Din.	10,000.000'—
Zalihe tvorn. proizvoda, razni mate- rijal i ugljen	3,963.850'44	Opća pričuvna zaklada	3,011.343'64
Blagajna	211.367'96	Specijalna prič. zaklada valorizacije	2,479.069'65
Vrijednosni papiri i jamčevine	217.164'90	Pričuva za nadomještenje i nadopu- njenje istrošenih strojeva i namješt.	1,400.000'—
Dužnici	8,283.037'46	Pričuva za porez	67.499'06
		Pripomoćna zaklada namješt. i radn.	200.000'—
		Vjerovnici	7,714.723'51
		Nepodignuta dividenda	13.517'—
		Prelazne stavke	87.371'—
		Prenos dobitka god. 1929.	50.013'75
		Dobitak za god. 1930.	1,186.021'38
	Укупно 26,209.558'99		Укупно 26,209.558'99

НАДЗОРНИ ОДБОР

požar bio od rešavajućeg uticaja na rezultat rada u elementarnom odeljenju.

B. Životno odeljenje.				
Račun gubitka i dobitka.				
Rashodi	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Isplate osiguranja	227	120	305	425
Isplate prekupljenih polisa	105	226	205	328
Upravni troškovi	977	873	869	885
Rez. za neispl. štete	69	93	124	169
Premijska rezerva	6.063	6.647	8.196	10.089
Premijski prenosi	203	200	200	121
Fond osigur. sa udelom dobiti	9	10	12	14
Dobit	13	21	31	46
Prihodi				
Prenos fondova	4.991	5.469	6.858	8.409
Rezerva za neispl. štete	75	69	93	125
Prihod premija	2.080	2.144	2.181	2.539
Kamata	381	408	687	894
Dažbine	139	116	127	111
Zbir prihoda ili rashoda	7.669	8.207	9.947	12.079

Zbir prihoda odnosno rashoda računa gubitka i dobitka životnog odeljenja pokazuje, da se osiguranje života kod „Herceg-Bosne“ u poslednjim godinama nalazi u snažnom poletu. Zbir je prema 1927. godini u 1930. godini veći za 4.41 milion dinara, odnosno za 58%. I to je posledica reorganizacije, pošto je „Herceg-Bosna“ zbog teških prilika u elementaru veoma pravilno počela da intenzivira posao u životnom odeljenju. Iz prihoda vidimo, da su sve pozicije u porastu, sem malog smanjenja dažbina, za 16 hiljada dinara, što je sasvim neznajno. Upravni troškovi tog odeljenja manji su u 1930. godini od onih u 1927. godini, i ako su u poslednjoj godini nešto povećani; i čista iskazana dobit tog odeljenja je sa 46 hiljada dinara rekordna.

Nova produkcija u osiguranju života je u 1930. godini iznosila 29.44 miliona dinara, (prema 26.81 milion u 1929. godini); ako tome dodamo osiguranja, koja su bila na snazi koncem 1929. godine, sa 102.92 miliona, onda dobijamo skok od 132.37 miliona dinara. Radi isteka, smrti, otkupa i storna smanjuju se u 1930. godini za 18.76 miliona dinara (u 1929. godini je iz istih razloga otpalo 19.37 miliona, dakle više no u 1930. godini) tako, da je koncem 1930. godine ostalo na snazi životnih osiguranja u sumi od 113.69 miliona dinara ili za 10.68 miliona dinara više no krajem 1929. godine.

Effekat rada u osiguranju života vidimo iz sledećeg upoređenja:

Godina	Premije	Štete	u %
	u hiljadama dinara		
1927.	2.080	332	16.0
1928.	2.145	357	16.6
1929.	2.181	511	23.4
1930.	2.539	753	29.6

Neto premije su u stalnom povećanju, a naročito u 1930. godini. Ali se povećavaju i štete, poslednje dve godine čak i brže od premija; delimično zbog povećanih otkupa a delimično i radi isteka i smrti. Zbog toga je i procentualni odnos šteta u premijama poslednjih godina znatno porastao, od 16% na 29.6%. To kretanje zavisi pre svega od sastava i starosti portfelja životnih osiguranja; a kako je „Herceg-Bosna“ u 1930. godini navršila 21. godinu svoga rada, veća skadencija nije isključena. Svakako treba podvući, da se 29.6 procentni odnos šteta smatra međ osiguravajućim društvima kao veoma povoljno stanje.

Interesantnu sliku pruža upoređenje bruto i neto premija, odnosno bruto i neto šteta, koji pokazuje učešće reosigurača u životnoj grani.

Godina	Bruto štete	Neto štete	u %
	u hiljadama dinara		
1928.	4.941	2.144	43.7

Godina	Bruto premije	Neto premije	u %
1929.	5.248	2.181	41.5
1930.	5.926	2.539	42.8
1928.	758	357	43.3
1929.	1.206	511	42.3
1930.	1.778	753	42.3

Sve su pozicije u porastu; kod premija primećujemo varijacije učešća reosigurača, koje su minimalne. Tako na primer je u naplaćenim premijama učestvovao reosigurač u 1928. godini sa 56.3%, u 1929. godini sa 58.5%, a u 1930. godini sa 57.2%. Kod šteta udeo je konstantan; u 1928. godini iznosi 56.7%, a u obema narednim godinama 57.7%.

U toj grani imala je „Herceg-Bosna“ putem reosiguranja u 1928. godini minimalnu uštedu na štetama od 0.4%, u 1929. godini čak i neznatan gubitak od 0.8%, a u 1930. godini opet uštedu od 0.5%. Ako dodamo tome još i dažbine, koje idu sa prihodima od premija zajedno, onda izlazi, da su i ovi poslovi osiguranja obavljani dobitkom.

C. Račun izravnjanja.

Aktiva	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
a) Likvidni plasmani				
Gotovina	588	671	759	476
Kod banaka	15.703	21.057	20.744	13032
Hartije od vrednosti	208	208	268	5.567
Ukupno	16.499	21.936	21.771	19.075
b) Nelikvidni plasmani				
Nepokretnosti	—	—	—	4.175
Hipotekarni zajmovi	—	—	4.878	5.841
Zajmovi na vlastite polise	702	1.157	2.193	2.910
Ukupno	702	1.157	7.071	12.926
c) Prenosna aktiva				
Premijske rez. reosig.	11.154	13.457	—	—
Dug element. odel.	2.403	2.002	297	236
Ukupno	13.557	15.459	297	236
d) Ostala aktiva				
Potraž. od reosig.	1.263	1.451	1.598	1.752
Potraž. od glav. zastup.	3.519	4.031	3.506	3.956
Razni dužnici	71	94	78	108
Inventar	193	194	170	143
Ukupno	5.046	5.770	5.352	5.959
Pasiva				
a) Čista imovina				
Glavnica	2.500	2.500	2.500	2.500
Rezervni fond	837	847	866	897
Pensionirni fond	843	1.094	1.378	1.793
Dobit	95	268	379	401
Ukupno	4.275	4.709	5.123	5.591
b) Tuđa sretstva				
Premijska rezerva	6.580	8.831	10.962	12.925
Premijski prenosi	203	200	200	121
Rezerva za neispl. štete	609	851	1.026	1.177
Fond osig. za ud. na dob.	7	9	12	14
Dugov. reosigur.	10.350	13.616	15.409	17.073
Prem. rez. za reosig.	—	—	835	767
Razni poverioci	221	648	627	292
Ukupno	17.970	24.155	20.070	32.369
c) Prenosna pasiva				
Polog reos. za pr. rez.	11.154	13.457	—	—
Potraživ. život. odeljenja	2.403	2.002	297	235
Ukupno	13.557	15.459	297	235
d) Zbir akt. ili pas.	35.009	44.327	34.496	38.196

Analiza strukture računa izravnjanja, koji nam pokazuje gornja tablica, veoma je interesantna. Zbir aktive ili pasive pokazuje svake godine znatne varijacije; tako je od 1927. ka 1928.

godini povećan za 9.32 miliona na 44.33 miliona dinara, a naredne godine smanjen za 10 miliona dinara; u 1930. godini ponovno je veći, sada za 3.7 miliona na 38.19 miliona dinara. Ove velike promene dolaze od promenjenog načina bilansiranja, odnosno od promena u prenosnoj pasivi. Čista imovina kao i tuđa sretstva, koja su glavni elementi pasive osiguravajućeg društva, u stalnom su porastu. U toku poslednje četiri godine imovina „Herceg-Bosne” je porasla za 1.32 miliona na 5.59 miliona din., odnosno za toliko, koliko su povećani fondovi. Kod tuđih sretstava zabeležen je ogroman porast. U toku poslednjih četiri godine povećanje iznosi čitavih 14.4 miliona na 32.37 miliona din. Pasiva nam dalje pokazuje, da sem sopstvenih sretstava glavni izvori kapitala potiču od premijskih rezervi, koje po odbitku udela reosigurača iznose u bilansu 12.9 miliona dinara, rezerva za neisplaćenu štetu 1.18 miliona dinara i od dugovanja reosiguraču u visini od 17.07 miliona dinara.

Odnos sopstvenih sretstava prema tuđim je sledeći:

	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Tuđa sretstva	17.963	24.141	29.070	32.369
Sopstvena sretstva	4.275	4.709	5.123	5.591
	u procentima			
Tuđa sretstva	76.2	80.5	82.4	85.3
Sopstvena sretstva	23.8	19.5	17.6	14.7

Jedna i druga pozicija se nalaze u porastu; ali pošto se tuđa sretstva mnogo brže povećavaju, prema drugoj tablici izgleda, da su sopstvena sretstva u opadanju, od 23.8% u 1927. na 14.7% u 1930. godini, dok je procentualni udeo tuđih sretstava porastao od 76.2% na 85.3% u 1930. godini.

Plasman svih tih sretstava nam objašnjava aktiva bilansa, koju smo mi podelili, preglednosti radi, u likvidni i nelikvidni plasman i u ostalu aktivu. Ako bacimo pogled na kretanje i sastav likvidnog i nelikvidnog plasmana, onda padaju u oči velike promene, učinjene u toku poslednje godine. U grupi likvidnog plasmana vidimo, da su potraživanja kod novčanih zavoda u 1930. godini smanjena za preko 7 miliona dinara, a da je istovremeno povećana pozicija hartija od vrednosti, od 268 hiljada u 1929. godini na 5.57 miliona u 1930. godini. Ove promene objašnjava uprava „Herceg-Bosne” znatnom opadanju bankovnih kamata; zbog toga je kupljeno nominale 100 hiljada dolara 7% Blerovog zajma i 100 komada akcija Narodne banke.

Sem toga ima još jedan novitet; u dosadašnjim bilansama „Herceg-Bosne” uzalud smo tražili nepokretnosti; i ako ona ima veliki broj filijala i zastupstava, ipak svojih sopstvenih zgrada do sada nije imala. U 1930. godini tom je praksom prekinuto i „Herceg-Bosna” je u martu prošle godine kupila u Beogradu jednu palatu, koju bilansira sa 4,175.000 dinara. Do 1928. godine nisu se odobravali ni hipotekarni krediti. U 1929. godini međutim je pristupljeno i tome obliku plasmana, sa 4.88 miliona dinara, koji je u 1930. godini povećan za jedan milion i iznosi 5.84 miliona dinara. I pozicija zajmova na vlastite polise znatno je povećana prema ranijim godinama, za preko 500%.

Glavne promene u plasmanu notirane su dakle najviše kod likvidnog i nelikvidnog plasmana, povećavajući znatno nelikvidnog, dok su pozicije, sumirane pod rubrikom „ostala aktiva” ostale više manje nepromenjene.

Ako rezimiramo politiku plasmana dobijamo sledeću sliku:

	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Likvidni plasmani	16.499	21.936	21.771	19.075
Nelikvidni plasmani	702	1.157	7.071	12.926
Ostala aktiva	5.046	5.770	5.649	6.195
	u procentima			
Likvidni plasmani	74.1	76.0	63.6	49.9
Nelikvidni plasmani	3.3	4.1	20.6	33.8
Ostala aktiva	22.6	19.9	15.8	16.3

Vidimo dakle, da je likvidni plasman u toku poslednjih četiri godine smanjen od 74% na 50%; i ako iznosi smanjenje 24%, to je kod likvidnog plasmana od 50% likviditet uvek još više no odličan. Procentualan udeo nelikvidnog plasmana je interesantan; od 3.3% u 1927. godini, povećan je postepeno na 33.8% u 1930. godini, što je učinjeno, da bi se očuvala potpuna sigurnost uloženog kapitala a istovremeno postiglo bolje ukamaćenje. A ne smemo zaboraviti, da je „nelikvidni plasman” u slučaju nužde ipak likvidan, jer se na jednu palatu i na hipotekama obezbeđena potraživanja u svako doba može povući gotov novac.

Čista dobit „Herceg-Bosne”, koja je postignuta u elementaru sa 354.8 hiljada a u životu sa 46 hiljada, dakle ukupno 400.907 dinara, podeljena je na sledeći način: 10% rezervnom fondu, 6% kao tantijema upravi, 3% kao tantijema činovništvu, 2% činovničkom pensionom fondu, 1% za dobrotvorne ciljeve, 6% na ime dividende (t. j. 6.— dinara po akciji), kao izvanredna dotacija činovničkom fondu 100 hiljada dinara, a ostatak od 76.485 dinara prenet je na novi račun.

Upravni odbor „Herceg-Bosne” sastavljen je od sledeće gospode: Predsednik: Dr. Božidar Čerović, Emerih Balaban, Mihajlo Đukić, Teodor Gergelj, Šerif Arnautović, Vilhelm Mandelo; a Nadzorni odbor: Hinko Graf, Geza Štuks-Ribar, Manojlo Čelović. Poslovna direkcija: Vilhelm Mandelo, generalni direktor, Dr. Milan Božić, Armin Horvat, direktori.

БРОДАРСКО АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО „ОЦЕАНИЈА” — БЕОГРАД—СУШАК.

Анализирајући биланс „Оцеаније” за 1929. годину, ми смо прошле године констатовали да су изгледи за будућност далеко повољнији него што су били последње две-три године. Наводили смо и разлог, наиме закључење десетогодишњег уговора са државом о субвенционирању линије са Шпанијом са 6.5 милиона динара годишње.

И нисмо се преварили. Док је 1928. година изказала губитак од 2 милиона 680 хиљада динара, 1929. године 2 милиона 287 хиљада или укупно 4 милиона 967 хиљада динара, прошле године биланца изказује чисту добит од 2 милиона 334 хиљада динара. Међутим како губитак од 4 мил. 967 хиљада, који је исказан у биланцу за 31. децембар 1929. године није елиминиран, биланца за 1930. годину свршава са губитком од 2 милиона 633 хиљада јер се је чисти добитак прошле године употребио за умањење губитка ранијих година.

Уговор о субвенцији закључен је 30. септембра 1930. године. По томе се деловање у прошлој години могло тек деломично осећати. Па ипак резултат пословања био је сасвим други. Ове године, ван сваке сумње, получени чисти добитак биће толики, да ће се моћи отписати и остатак губитака од 2 милиона 633 хиљаде динара. Ако пак привредне прилике буду повољније а превозне тарифе нешто веће, него што су данас, лако да и поред отписа ранијег губитка остане изванредан износ за исплату дивиденде. Идуће године ситуација биће нормална и получени чисти добитак употребиће се искључиво за исплату дивиденде.

Прошле године сугерирали смо, у циљу што ранијег отписа губитка, редукуцију главнице. Међутим управа је остала код своје одлуке да губитак ранијих година отпише добитком прошле и ове године. Тиме ће исплата дивиденде уследити већ две-три године доцније али ће акционарима номинала деонице остати интактна. Да је прошле године било извршено снижење главнице од 20 на 15 милиона динара, губитак би данас био потпуно отписан и подuzeће би већ ове године било у стању да исплати дивиденду од 10—12%.

	1927.	1928.	1929.	1930.
	у хиљадама динара			
Активна				
Пароброди	28.054	36.206	36.206	36.206
Ефекти	2.931	3.187	4.271	4.265

Дужници	9.803	9.116	9.925	8.210
Материјал	675	678	395	396
Губитак	—	2.680	4.967	2.633
Пасива				
Главница	20.000	20.000	20.000	20.000
Резерва	800	1.000	1.000	1.000
Амортизација	10.452	12.052	13.862	14.729
Веровници	6.090	18.324	20.570	14.729
Добитак	—	—	—	2.270

Вредност пароброда исказана је истим износом као и 1929. године наиме са 36.2 милиона динара. Амортизациони фонд изказан је са 15.7 милиона динара. По томе је вредност пловног парка билансирана са 20.5 милиона динара. Главница и резерва износе 21 милион динара. По томе читав флота покривена је властитим средствима. Пароброд нису набављени на кредит. То је једна надамте повољна ситуација. Додуше у најскорије време ситуација ће се у том погледу изменити. Изградња двају нових пароброда за линији до Шпаније како то прописује уговор о субвенцији, тражиће знатна сретства која ће се морати набавити кредитним операцијама. Међутим с обзиром на субвенцију и јаку амортизацију, та операција неће дуго трајати и пловни парк биће опет потпуно покривен властитим средствима.

С обзиром на број и квалитет пловног парка, он представља свакако већу вредност него што је изказана у биланци.

Из извештаја читамо да осим два брода, који плове у слободној пловидби, сви се налазе у служби редовних линија. А прилике у слободној пловидби нарочито су неповољне, јер је тамо конкуренција веома знатна, која подвоз потискује на све нижи ниво.

Рачун губитка и добитка овако изгледа:

Добитак	1927.	1928.	1929.	1930.
		у хиљадама динара		
Бруто приход	44.109	39.882	39.937	42.428
Губитак				
Издаци пловидбе	40.315	40.966	38.947	36.994
Амортизација	1.402	1.600	1.810	1.810
Камати	626	1.034	1.601	1.289

Бруто приход је порастао за скоро 5 милиона динара. Од тога само један мањи део отпада на субвенцију. Промет робом, нарочито у редовитим линијама, био је доста повољан ма да су подвози нешто слабији.

Издаци пловидбе опали су за 2 милиона динара. Смањење цене извесних артикала, у првом реду угља, деловало је на смањење режије. То смањење траје већ две године.

Фонд амортизације остао је на истој висини. Око 10% вредности пловног парка иде годишње на амортизацију. Идућих година кад дођу два нова пароброда, амортизација биће још нешто јача.

Смањени су и издаци на каматама и то за 400 хиљада динара. То долази у првом реду од тога што су смањени повериоци од 20.5 на 14.7 милиона или за скоро 6 милиона.

Линија са Левантом која је била пасивна и која се је одржавала из разлога престижа, напуштена је интервенцијом саме владе. Није имало никаквог смисла подржавати са Солуном линије трију наших паробродарских друштава и гледати њихову међусобну конкуренцију.

Данас Оцеанија подржава, што субвенционирани а што несубвенционирани, редовите линије између наших лука и лука Шпањолске, Северне Африке инклузивно Марока. На тај начин њено је деловање концентрисано у западном делу Средоземног мора.

Управни одбор Оцеаније је састављен од следеће гошпе: Велисављевић Ђорђе, председник, Јанковић Шпиро, Карамата Стево, Лучић-Роки Марко, главни директор, Маровић Мате, Мартинис Др. Јосип, Мажуранић-Јанковић Маријан, Пливерич Др. Бранко, Полић Казимир, Прица Дра-

гутин, Ранковић М. Јован, Саблић Антон, Смоквина Мило-рад, Стојадиновић Др. Милан.

Надзорни одбор: Ђиновски Љубомир, претседник, Старе Др. Егон, потпредседник, Биелић С. Иван, Хубер Антон, Микуличић Винко.

„ЗАГОРКА“ Д. Д. ЗА ГРАЂЕВНУ ИНДУСТРИЈУ — ЗАГРЕБ.

Прошле године Загреб је имао једну надамте интензивну грађевну делатност. Број грађевних дозвола које је издало градско начелство био је већи него ма које раније године. Нарочито што се тиче тро- и четворокатница. Укупан број изданих грађевних дозвола за тро-и вишекатнице износио је прошле године 88 док се ранијих година њихов број кретао око 50.

Код претежног дела тих грађевних дозвола приступило се градњи у току прошле године. Остатак се је почео градити ове године. Свега код 3—4 грађевних дозвола за тро-и вишекатнице, издате прошле године, није се још приступило зидању.

И ова година обећава да ће дати интензивну грађевну делатност. До конца месеца априла, градско начелство издало је 31 дозволу за подизање тро и вишекатница према 30 у прва четири месеца прошле године. Код мањих зграда — од приземнице до двокатнице, број изданих грађевних дозвола ове је године знатно већи него прошле. Поред тога гради се и проширује неколико већ постојећих творница.

Код оваког стања грађевне делатности, разумљиво је, да су перспективе за развитаку подухвата који претежни део своје продукције пласира у Загребу, ванредно повољне. Нигде у држави није цигла тако скупа као у Загребу. Док је у свим другим крајевима знатно јефтинија него што је била пре неколико година, у Загребу је скупља. То ради тога, што циглане имају толико посла да тешко задовољавају све поруџбине. И без једног формалног картела могу оне да одрже високе цене својих производа. Довоз из циглана даљне околине покушан је транспортним трошковима.

Како смо навели већ прошле године, „Загорка“ је прешла из концерна С. Д. Александар у један други концерн, коме је на челу г. Шрајнер, ген. директор подухвата. Банковна веза и финансијер је Опште југословенско банкарско друштво у Загребу.

Биланс за четири последње године овако изгледа:

Активa	1927.	1928.	1929.	1930.
		у хиљадама динара		
Инвестиције	6.617	13.534	13.534	13.534
Роба	7.063	4.549	4.639	3.963
Благајна	666	527	698	211
Ефекти	133	162	187	217
Дужници	5.523	5.648	5.736	8.283
Пасива				
Деоничка главница	10.000	10.000	10.000	10.000
Резервни фонд	439	2.901	2.951	3.011
Фонд валоризац.	—	2.479	2.479	2.479
Амортизац. фонд	67	67	67	67
Ејеровници	12.835	6.580	6.639	7.714
Добитак	436	1.076	1.093	1.186
Укупна биланца	20.004	24.422	24.769	26.209

Укупна биланса је порасла за 1,5 милион динара. Инвестиције су већ три године књижене са истим износом. Оне износе 13,5 милиона динара, или одбивши износ фонда амортизације, нешто преко 12 милиона динара. Главница износи 10 милиона. Резерва и резерва валоризације 5,5 милиона или укупна властита сретства 15,5 милиона. По томе властита средства не само да покривају све инвестиције него и позицију „роба“.

Дужници су за пола милиона динара већи од повеориоца. То показује здраву структуру подухвата. Ретка су наша индустријска подухвата која узимају мање кредита него што га они сами дају.

Позиција роба је нешто опала. Значи да је код интензивне продукције пласирање робе глатко обављено и да се по томе није могла прикупити већа залиха. Повећање позиције „дужници“ у вези је са интензивнијим радом и продукцијом пак је наравно, да су код веће продукције већа и потраживања.

Услед тога што су порасли дужници, порасла је и позиција повериоца. Али само за један милион динара.

Чисти је добитак из године у годину све то већи. Пораст у прошлој години износи око 100 хиљада динара или скоро 10% добитка ранијих година.

Перспективе за даљи развитак пословања „Загорке“ су повољни. Грађевна делатност изгледа да ће и даље бити интензивна. Градило се је пре свега ради тога што се је изграђене објекте могло глатко издавати, уз повољне услове. Рентабилитет некретнина је још увек већи него просечна зарада у инд.-тргов. пословима. Како празних станова нема а прилив становништва из провинције и даље траје, наставиће се са градњом. Поготово што организација хипотекарног кредита доста добро функционише.

У скорој будућности биће и грађевна делатност јавних зграда знатно повећана. Дижу се четири нове школе великих димензија. Приступа се градњи двеју болница од којих једна има предвиђен прорачун од 80 милиона динара. Поред тога имају се изградити три зграде социјалних установа, царинарница и слично. Надбискупија и академија почеле су дизати зграде, која ће свака моћи да прими преко 100 станара.

Код Загорке треба нагласити, да она не израђује само циглу него у знатним количинама и разну глинену робу као купаоне, пећи, цеви и слично. А у многим од тих производа она је готово без конкуренције у читавој нашој држави.

ПРВА ХРВАТСКА ТВОРНИЦА УЉА Д. Д. — ЗАГРЕБ.

Укупна биланса Прве хрватске творнице уља у Загребу за 1930 годину је за 4.5 милиона динара мања од укупне билансе концем 1930. и 1928. године. Међутим како Прва хрватска творница уља не билансира кредиторе и дебиторе засебно, него у биланс уноси само њихов салдо, тешко је казати, да ли се овде ради о стварном смањењу појединих билансних позиција и по томе укупне суме. Салдо кредитора и дебитора је додуше концем прошле године за преко 5 милиона динара мањи од салда последњих неколико година. Међутим из опадања салда тих двеју позиција не даде се одмах створити закључак о томе да ли су и позиције у опадању или у порасту. Дотично није познато, дали је на опадање тог салда деловала промена устању дужника или у стању повериоца или код оба две позиције.

С обзиром да је залиха робе смањена за 5 милиона динара, вероватно је, да су и кредитори смањени за 5 милиона динара и да та промена у позицији „салдо кредитора и дебитора“ долази у првом реду од смањења кредитора и то по прилици за исти износ за који је смањена роба.

Пословање Прве хрватске творнице уља у прошлој години није дало резултате као ранијих година. У првом реду је квалитет репице жетве 1930 године био ванредно лош. Како је у време жетве било влажно, роба је у знатној мери била изложена квару. Поред тога је прошле године ослобођен извоз уланог семена што је деловало на оне творнице које су у првом реду упућене на домаће сировине.

Прва хрватска творница уља прерађује у знатној мери импортирано семе. Не можда ради тога што она не би хтела прерађивати домаће сировине, него што их нема у довољној количини. Прелаз са културе житарица на културу индустријског биља проведени је код нас у много мањој мери него што би било потребно. Аграрна политика морала би управо том проблему посветити нарочиту пажњу. Разне наше индустрије могле би, покривајући своје потре-

бе у земљи, толико деловати на културу индустријског биља да би се површина засејана житарицама могла редуцирати за неколико хиљада јутара. Међутим питање је дали ћемо до тога доћи помоћу царинске политике или пак систематским ситним радом, у првом реду преко задругарства и школованих агронома.

Поред намераваног повишења царине на уљано семе ми већ и данас водимо једну политику уперену противу увоза семена. Увађањем царинске анализе сваке пошиљке семена са стране повећавају се увозни трошкови до прохибитивности.

Поскупљивањем продукционих трошкова домаћих творница уља а придржавајући ниске увозне царине на готово уље, погоршава се ситуација домаћих творница, будући да конкуренција страних продуцентата бива све јача. Ако смо већ заузели становиште заштите домаће индустрије, онда то морамо да проводимо по једном систематском плану. Не би се смело догодити да, удовољавајући час једном а час другом захтеву доводимо у питање виталне интересе наше индустрије.

На погоршање ситуације код индустрије уља деловала је и чињеница да су услед ниских цена кукуруза цене дебелих свиња знатно пале. Услед тога је и цена масти пала готово на половину. Многи консументи који су раније куповали знатне количине уља данас све то више прелазе на консум масти, будући да је ова данас лефтинија. Међутим фабрике уља, баш ради царинских мера, не могу ићи са цена ниже јер су продукциони трошкови данас већи него раније. И о тој чињеници требало би водити рачуна кад се решава ситуација наше индустрије уља.

Настојања која се воде у најновије време, у погледу картелисања индустрије уља у циљу одржавања повољних цена, отежана су у првом реду све то нижим ценама масти. А смањење консума уља не може спречити никакав картел. Ту је могућно једино снижење цене што ради царинских мера за сада не иде.

Биланса за 4 последње године овако изгледа:

Актива	1927.	1928.	1929.	1930.
	у хиљадама динара			
Стројеви	1.841	1.841	1.841	2.357
Благајна	35	50	101	96
Некретнине	3.652	3.652	3.652	3.652
Роба	19.955	21.640	21.848	16.518
Инвентар	68	143	143	143
Пасива				
Главница	2.750	2.750	2.750	2.750
Резерва	275	325	375	475
Амортизација	742	892	1.142	1.192
Салдо кред. и дебит.	20.052	21.554	20.797	15.375
Акцепти	1.000	1.000	1.500	2.500
Добитак	601	705	557	460
Укупно	25.552	27.327	27.222	22.803

Непокретности су билансиране уз исти износ већ неколико година. Стројеви су порасли за пола милиона динара. Инвестиције износе укупно 6 милиона динара. Одбивши амортизацију остаје 5 милиона динара. Међутим цена земљишта на коме се налази творница, будући да је већ у рејону интензивније грађевне делатности, вреди неколико пута више. Властита сретства износе нешто преко 5 милиона динара, или мање него што су инвестиције.

Роба је опала за 5 милиона динара што је у вези са приликама у индустрији уља. Код других позиција билансе нема промена осим код салда повериоца и дужника о чему је већ било говора.

Добитак је и прошле године био мањи него претходне. Тиме се најбоље оповргава тврдња да индустрија уља иде одлично и да је она у стању да поднаша знатне царинске фискалне терете.